

Styret ved Brevik oppvekstsenter og foreldrenes arbeidsutvalg ved Brevik oppvekstsenter (BOS)
Postboks 128
3901 Porsgrunn

Klima og miljødepartementet
postmottak@kld.dep.no

Brevik, 16.10.18

Høringsuttalelse til konsekvensutredning for et mulig deponi for uorganisk farlig avfall i Dalen gruve i Brevik

Konsekvensutredningen bryter lover og forskrifter som har til hensikt å beskytte barn. Barn og unge er ikke hørt. Barn og unges oppvekstvilkår er ikke forskriftsmessig utredet. Styret og FAU ved Brevik oppvekstsenter forventer at det utføres en ny konsekvensutredning, som følger norsk lovverk. Vi viser nok en gang til Barneombudets uttalelse:

”Barn har rett til å delta og bli hørt, og før man tar avgjørelser som angår barn, skal man innhente barnas synspunkter. Dette er ett av de grunnleggende prinsippene i barnekonvensjonen, som man kan finne både konvensjonens artikkel 12, Grunnloven § 104 og en rekke norske lover slik som forvaltningsloven og plan- og bygningsloven. Før enhver avgjørelse som angår barn, skal det også gjøres en grundig vurdering av hensynet til barns beste (barnekonvensjonen artikkel 3), noe som både innebærer å høre barna og å vurdere all annen tilgjengelig kunnskap og informasjon om konsekvenser avgjørelsen vil ha for barn, både individuelt og som gruppe. Et avfallsdeponi skal ifølge en rekke lover utredes med tanke på konsekvenser for barn, og barn og unges synspunkter må innhentes, bli tatt på alvor og legges vekt på i prosessen.”

Vi vil i det videre utdype våre bekymringer rundt utredningen av barn og unge, samt den manglende medvirkningen, og formulerer dette som to hovedkrav. Vi ønsker å påpeke at våre synspunkter fra høringsforslaget til planprogrammet står ved lag.

Hvem er vi:

Foreldrenes arbeidsutvalg ved Brevik oppvekstsenter (FAU) består av foreldrerepresentanter fra hvert klassetrinn ved Brevik oppvekstsenter. Et av våre vedtektsfestede formål er å ”bistå i forhold i nærmiljøet som påvirker skole”. FAU ser det som sin hovedoppgave å ivareta alle barn. BOS er en foreldrestyrt, kommunal barnehage og skole. Et samlet styre i BOS og et samlet FAU reagerer på at barns rettigheter ikke er ivaretatt i denne prosessen. Vi har ikke tatt stilling i deponisaken, men vi er tydelige på at lover som har til hensikt å beskytte barn skal følges.

I det videre viser vi til:

- [Plan- og bygningsloven](#), §1-1 (1. og 5. ledd), §3-1 (punkt e), § 1-6, §3-3, §5, §12-7 nr.4. Spesielt viser vi til formålet med loven i §1-1.
- [Forvaltningsloven](#) §17
- [Grunnlovens](#) § 104
- [Barnekonvensjonen](#) artikkel 3 og 12

- [Rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging](#)
- [Temaveileder om barn og unge i planlegging](#) (T-1513, 2012)
- [Folkehelseloven](#), §11
- [KU-forskriften](#), §21

Krav 1: Konsekvensutredningen unnlater å utrede hva et deponi kan gjøre med ”barn og unges trygghet mot fysiske og psykiske skadevirkninger”. Utredningen må gjøres på nytt.

Konsekvensutredningen utreder ikke de temaene som barn og unge i Brevik er opptatt av og bryter dermed de ovenfor nevnte lovene, retningslinjer, veileder og forskrift som er listet opp over. Konsekvensutredningen forholder seg ikke til barn og unge i Brevik sine behov. Vi vil liste opp fem punkter for å belyse dette.

1. NOAHs utredning:

I delutredningen ”barn og ungdoms oppvekstvilkår og interesser på land” har NOAH vurdert barnas rettigheter etter punkt 5 i ”Rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging (RPR)”. Denne delen av retningslinjene omhandler bruk av areal, eksempelvis til veibygging eller utbygginger av næringslokaler, og kunne vært relevant da Dalen Portland ble etablert i 1916, for å vurdere om skoleområdet lå over gruvene. I dag er dette en for snever begrensning, fordi arealene over gruvene benyttes av barn og unge i skoletiden, på skoleveien og i fritiden.

Barn og unges bekymring dreier seg imidlertid først og fremst om hva gruvene, som altså ligger i umiddelbar nærhet til hjem, skole og barnehage, skal lagre, altså innholdet i det planlagte deponiet for farlig uorganisk avfall. Dette burde vært det primære temaet for NOAHs utredning om oppvekstvilkår. Å forholde seg til kun punkt 5 i RPR, gjør utredningen svært mangelfull.

Et nasjonalt deponi for farlig, uorganisk avfall er av flere årsaker mer enn et «vanlig» byggetiltak, som for eksempel anlegg av ny vei. Spesielt ved dette tiltaket er blant annet:

- Nærhet til befolkningen og befolkningens størrelse. Gruvene ligger under der folk lever og bor.
- Hva som deponeres. Deponering av farlig, uorganisk avfall hvor ekspertene strides om risiko for gassutvikling og eksplosjonsfare, samt forvitring av bergarter og lekkasjer av farlige stoffer til vann. Tunge og tillitvekkende offentlige instanser som Telemark fylkeskommune og Porsgrunn kommune peker på disse usikkerhetene.
- Evighetsperspektivet. Blir deponiet lagt til gruvene i Brevik vil tiltaket kunne påvirke Brevik og omegn til evig tid, og befolkningen må leve med de farer og risiko dette medfører. Tiltaket har likhetstrekk med andre søppeldeponi, [slik vi for eksempel har sett i Skedsmo](#).

Tatt i betraktning punktene over, mener FAU og styret at det ser spesielt viktig at NOAH tar hensyn til barn og unge, samt føre-var-prinsippet fra plan- og bygningsloven. Den

psykiske belastningen og utryggheten det kan være å bo i umiddelbar nærhet til et område som brukes til deponering av farlig avfall, må vurderes, og det må vurderes hvordan dette kan påvirke innbyggernes psykiske helse. Vi viser til folkehelselovens §11 og [helsedirektoratets sjekkliste for vurdering i konsekvensutredninger](#), hvor barnas psykososiale miljø skal vurderes. Nærmiljøkvaliteter er også på sjekklisten, og NOAH burde i sin utredning stilt relevante spørsmål som

- Påvirkes forutsetningene for trygghet i nærmiljøet?
- Påvirkes fysiske eller sosiale aspekter ved nærmiljøet?
- Påvirkes opplevelsen av trygghet?

2. Vedtatt planprogram utredes ikke:

I planprogrammet står det blant annet at følgende skal vektlegges: «Konsekvensutredningen skal beskrive hvordan tiltaket påvirker barn og unge og hvordan deres interesser ivaretas.» Dette er ikke utredet i konsekvensutredningen.

I planprogrammet fastslår man at Brevik FAUs uttalelse om barn og unges interesser tas til følge, og at Brevik FAUs synspunkter skal tas med i konsekvensutredningen. Konsekvensutredningen forholder seg likevel ikke til vår uttalelse, eller til det vedtatte planprogrammet.

3. Nasjonale lover og rikspolitiske retningslinjer følges ikke opp:

Konsekvensutredningen bryter med de nasjonale målene for barn og unges oppvekstmiljø, beskrevet i RPR. En relevant konsekvensutredning ville forholdt seg til formålet i retningslinjene, og til lovverket som er nevnt ovenfor. I punkt 1 i RPR står det at formålet er å "sikre et oppvekstmiljø som gir barn trygghet mot fysiske og psykiske skadevirkninger, og som har de fysiske, sosiale og kulturelle kvaliteter som til enhver tid er i samsvar med eksisterende kunnskap om barn og unges behov."

I konsekvensutredningsforskriften §21, der kravet om at barn og unges oppvekstvilkår skal utredes, står det: "Beskrivelsen skal omfatte positive, negative, direkte, indirekte, midlertidige, varige, kortsiktige og langsiktige virkninger." NOAHs utredning bryter §21, siden beskrivelsen ikke omfatter disse virkningene for barn og unges situasjon.

I Statens vegvesens håndbok V712, som NOAH angir å følge i konsekvensutredningen, står det i 3.4 at fremtidsbildet skal vurderes. Fremtidsscenario er ikke et tema i konsekvensutredningen, selv om fraflytting – med alt det medfører for enkeltpersoner, familier og samfunnet for øvrig – er et tema som er tatt opp av mange parter i saken.

4. Barnas oppvekstvilkår er allerede berørt:

Deponidebatten har skapt utrygghet hos barn og unge. Mange barn i Brevik frykter deponiet. Noen barn frykter at et deponi medfører at de må bryte opp fra trygge omgivelser og flytte til et nytt sted. Andre er redde for å miste venner. Det er en velkjent sak at barnefamilier har klare standpunkt om å flytte dersom det etableres et deponi. Mange er utrygge og redde, det frykter for gift under husene sine. Avisene skriver om

delte meninger, NOAHs konsulenter sier at deponiet er trygt, men autoritetspersoner som de stoler på sier at et deponi vil skade barna i Brevik og deres fremtid i byen. Usikkerhet og utrygghet er stikkord flere foreldre forteller om. Formålet med retningslinjene er at disse faktorene skal vurderes og veies. Det er ikke gjort.

5. Et deponi vil berøre barnas oppvekstsvilkår i enda større grad:

Konsekvensutredningen forholder seg ikke til at et deponi vil prege mange barns liv direkte. Statsministeren har mottatt mange brev fra breviksbarn, enkelte er redde for deponiet, og noen sier at de vil flytte. Plan- og bygningsloven stiller krav om at "alle som fremmer planer, private, kommuner, regionale myndigheter og andre offentlige instanser, skal ta hensyn til barn og unge i sin planlegging, og de må legge til rette for gode bomiljøer og god oppvekst og levekår."

At den direkte påvirkningen ikke vurderes i konsekvensutredningen er i strid med forvaltningsloven, det er ikke i tråd med plan- og bygningsloven, og det er et klart brudd på barnekonvensjonen. Barnas opplevelse av trygghet når fysiske, sosiale og miljømessige aspekter i nærmiljøet endres, må vektlegges, jamfør folkehelsesloven §11

Direktør i NOAH, Carl Hartmann, fortalte i TA 11.01.18 at NOAH så direkte og alvorlig påvirkning av barn og unge ved etableringen av deponi på Langøya. I konsekvensutredningen er de sosiale konsekvensene likevel utelatt fra utredningen. De har sett bort fra direktørens alvorlige bekymring for breviksbarnas oppvekstsvilkår. Nulltoleranse mot mobbing er et prinsipp som skal gjelde for alle barn, uavhengig av foreldrenes arbeidsplass. NOAH er selv bekymret. De har anerkjent den lokale motstanden, og kommenterte det store lokale engasjementet på folkemøtet i Brevik i januar 2018.

Den opphetede debatten og det lokale engasjementet vitner om direkte påvirkning på barnas hverdag, og deres opplevelse av trygghet og forutsigbarhet i dagligliv og fremtid.

Krav 2: Barn og unge skal høres

Breviks barn og unge har meninger om deponiet. Disse meningene må høres. Barn har rett til å delta og bli hørt. Dette er et grunnleggende prinsipp i barnekonvensjonen, og beskrevet i en rekke norske lover som Grunnloven, forvaltningsloven, og plan- og bygningsloven. Vedlagt er et brev fra Barneombudet hvor det står "Opprettelse av et avfallsdeponi bør helt utvilsomt utredes med tanke på konsekvenser for barn og unge og unges synspunkter må innhentes og legges vekt på i prosessen". Vi viser til igjen til temaveilederen "barn og unge og planlegging etter plan- og bygningsloven", og spesielt til kapittel 6. "Plikten for å tilrettelegge for aktiv medvirkning er altså den samme for private forslagsstillere som offentlige myndigheter", og "det følger av §5-1 andre ledd at kommunen (vår anmerkning: les NOAH) har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging for å kunne delta, herunder barn og unge".

Ingen barn eller unge har fått tilrettelagt for sin medvirkning. I planprogrammet står det at NOAH skal ha møte med en FAU-er fra BOS. Barn skal være selvstendige

medvirkningsaktører. Et møte med FAU erstatter på ingen måte høring av barna i Brevik. Vi synes likevel det er beklagelig at NOAH ikke har innkalt til møte. Tema utredningens mangler kunne enkelt blitt godt utredet ved å lytte til oss. Sakens alvorlighetsgrad gjør at høring av barn og unge er et ufravikelig krav. Vi viser her til uttalelsen fra SU ved Brevik barnehage. At barn og unge i Brevik ikke er hørt er et uakseptabelt lovbrudd, og gjør at den videre saksgangen må stanses.

Avslutningsvis vil vi si at Brevik FAU har vært i kontakt med klima- og miljødepartementet for å veiledes i klagemuligheter. Departementet forteller at denne konsekvensutredningen ikke følger plan- og bygningsloven. Vi minner om at barns rettigheter er ivare tatt av en rekke norske lover. Om dette dokumentet blir stående uten at barn og unge er tilstrekkelig utredet, eller at deres medvirkningsrett ivaretas, vil det være alvorlig for den demokratiske prosessen.

Slik vi forstår departementet er det ingen klagemuligheter, noe vi reagerer på. FAU og styret ved Brevik oppvekstsenter vil arbeide videre for å ivareta barn og unges rettigheter. Uansett deponisynspunkt, barn og unge har rettigheter, i følge en rekke norske lover. Vi forventer at departementet påser at både NOAH og departementet etterkommer norske lover.

For FAU og styret ved BOS

Aslaug Ravlo og Øystein Straume

Vedlegg 1: Brev fra barneombudet

Vedlegg 2: FAUs høringssvar til planprogrammet

BARNEOMBUDET

Brevik oppvekstsenter

v/ Aslaug Ravlo

Vår ref:
18/00089-2

Saksbehandler:
Anders Prydz Cameron

Dato:
22. januar 2018

Spørsmål om barns oppvekstvilkår - konsekvensutredning

Takk for at du skriver til Barneombudet. FAU ved Brevik oppvekstsenter vurderer å be om at barns oppvekstvilkår blir en del av konsekvensutredning om nytt deponi for farlig uorganisk avfall i Brevik. Du ber om råd til hvilke metoder som eventuelt kan brukes.

Barn har rett til å delta og bli hørt, og før man tar avgjørelser som angår barn, skal man innhente barnas synspunkter. Dette er ett av de grunnleggende prinsippene i barnekonvensjonen, som man kan finne både konvensjonens artikkel 12, Grunnloven § 104 og en rekke norske lover slik som forvaltningsloven og plan- og bygningsloven. Før enhver avgjørelse som angår barn, skal det også gjøres en grundig vurdering av hensynet til barns beste (barnekonvensjonen artikkel 3), noe som både innebærer å høre barna og å vurdere all annen tilgjengelig kunnskap og informasjon om konsekvenser avgjørelsen vil ha for barn, både individuelt og som gruppe. Opprettelse av et avfallsdeponi bør helt utvilsomt utredes med tanke på konsekvenser for barn og unges synspunkter må innhentes og legges vekt på i prosessen.

Vi har lagt ved et notat om praktisk bruk av barnekonvensjonen artikkel 3 og 12 som vi håper er nyttig for deg.

Når det gjelder råd om metoder og prosedyrer har regjeringen.no en nettside der det finnes en del informasjon om både regelverk og metoder. [Barnetråkk](#) er eksempel på en metode som har blitt brukt i plan- og utredningsarbeid flere steder.

Vi håper dette er informasjon som er nyttig for dere, og at barn og unge i Brevik blir hørt og tatt på alvor i prosessen frem mot et eventuelt avfallsdeponi.

Vennlig hilsen

Camilla Kayed
fagsjef

Anders Prydz Cameron
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.

Praktisk bruk av prinsippene om barnets beste - barnekonvensjonen artikkel 3, og barnets rett til å bli hørt -barnekonvensjonen artikkel 12ⁱ

Barneombudet får mange spørsmål om hvordan det offentlige kan ivareta barns rettigheter bedre i saksbehandlingen. Vi ønsker særlig å trekke fram to rettigheter, fordi disse to rettighetene alltid skal ivaretas når offentlige myndigheter tar beslutninger som berører barn. Det er artikkel 3 om barnets beste, og artikkel 12 om barnets rett til å bli hørt. I teksten under gjennomgår vi hvordan disse rettighetene skal brukes i praksis.

Vurdering av barnets beste - barnekonvensjonen artikkel 3

Rettslig status

Artikkel 3 i barnekonvensjonen gir barn rett til å få vurdert hva som er «barnets beste». Prinsippet om barnets beste innebærer at det skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn. Dette gjelder enten handlingene blir gjort av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer. Siden barnekonvensjonen er tatt inn i menneskerettsloven, gjelder artikkel 3 som norsk lov. Hvis norsk lov gir barn dårligere rettigheter enn konvensjonen, har konvensjonen forrang. Retten til å få barnets beste vurdert er også tatt inn i Grunnloven § 104. Vi kan derfor konkludere med at vurdering av barnets beste er godt forankret i norsk lov, og ikke er noe man kan velge bort.

Hva er egentlig en vurdering av barnets beste?

Artikkel tre i barnekonvensjonen er både en materiell rettighet, en prosessuell rettighet og et grunnleggende tolkningsprinsippⁱⁱ.

Artikkel 3 som en materiell rettighet

Dette betyr at i saker som berører barn, skal barnet alltid få vurdert hva som er til hans eller hennes beste. Artikkel 3 er en skal-bestemmelse, og skal derfor alltid vurderes. Eksempler på saker der barnets beste skal vurderes, er vedtak i utlendingsforvaltningen, skolenedleggelse, plansaker i kommuner, barnevernssaker, helsetilbud og tildeling av ulike typer støtte.

Artikkel 3 som en prosessuell rettighet

Dette betyr blant annet at når det offentlige skal ta en avgjørelse som vil få virkning for et bestemt barn, en identifisert gruppe barn eller barn generelt, må prosessen fram til en avgjørelse inkludere en vurdering av mulige konsekvenser - positive eller negative - for barnet eller barna det gjelder. De som skal ta avgjørelsen, må vise i begrunnelsen sin at prinsippet om barnets beste har blitt tatt hensyn til. De må også forklare hva de mener er til barnets beste, og hvilke kriterier dette er basert på. Hvis også andre hensyn kommer inn, må de som skal ta avgjørelsen vise hvordan barns interesser har blitt veid opp mot de andre hensynene.

Artikkel 3 som et tolkningsprinsipp

Dette betyr at hvis en juridisk bestemmelse er åpen for mer enn én tolkning, skal man velge den tolkningen som ivaretar barnets beste på den mest effektive måten, og som passer best med de andre bestemmelsene i barnekonvensjonen.

Hvilke handlinger er det snakk om?

Retten til å få barnets beste vurdert gjelder ved alle handlinger som berører barn. Dette betyr at det ikke bare er snakk om avgjørelser, men også når det offentlige gjør noe som berører barn direkte eller indirekte. Det vil si at all atferd og alle gjerninger, forslag, tjenester, prosedyrer og andre tiltak også er inkludert. Avgjørelser og vedtak som vedtak om skoleskiss eller skolebytte er direkte knyttet til barnet, og det er lett å skjønne at de er handlinger som berører barn. Men også avgjørelser der foreldrene er mottakere omfatter barn, som for eksempel ved tildeling av kommunal bolig, og det offentlige må vurdere barnets beste.

Hvem har rettigheten og hvem er forpliktet av den?

Rettigheten gjelder alle barn under 18 år som befinner seg i Norge, og den gjelder barn både som individer og som gruppe. Administrative myndigheter, offentlige og private velferdsorganisasjoner og domstolene er direkte forpliktet etter ordlyden i konvensjonen til alltid å vurdere barnets beste. Hvem som er forpliktet til å gjøre vurderingen, skal forstås vidt. Det betyr at det avgjørende er om handlingen berører et barn, og ikke om organet som utfører handlingen er uttrykkelig nevnt i konvensjonen.

Momenter som skal inngå i vurderingen av barnets beste

Å vurdere barnets beste er en sammensatt vurdering som må gjøres individuelt. Det er fleksibelt, og fleksibiliteten gjør det mulig å tilpasse innholdet til det enkelte barnets situasjon. Alle momentene vi fremhever vil ikke være relevante i alle saker. Hvis momentene trekker i forskjellig retning, er det om å gjøre å finne den løsningen som best ivaretar barnets interesser og rettigheter etter barnekonvensjonen. Vurderingen bør gjøres på bakgrunn av blant annet

- barnets egne meninger
- barnets identitet
- bevaring av barnets familiemiljø og relasjoner
- barnets rett til beskyttelse, omsorg og sikkerhet
- barnets sårbarhetssituasjon
- barnets helse
- barnets rett til utdanning

Flere momenter kan trekkes inn. Denne listen er ikke uttømmende, og den er heller ikke i prioritert rekkefølge.

Barnets beste er et grunnleggende hensyn

Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn. At det er grunnleggende, betyr at det skal vektlegges mer enn andre hensyn, og at det skal mye til for å sette det til side. Det er likevel anledning til å ta andre hensyn. Dette kan for eksempel være allmennpreventive hensyn, hensynet til regulert innvandring eller til den allmenne rettsopfatningen.

For at man skal kunne se hvordan barnets beste er vurdert, og hvilken vekt det har fått, må de som vurderer barnets beste vise i begrunnelsen for avgjørelsen eller handlingen at prinsippet om barnets beste har blitt ivare tatt. De må forklare hva de har mener er til barnets beste, og hvilke kriterier dette er basert på. Der hvor også andre hensyn kommer inn, må de vise hvordan barns interesser har blitt veid opp mot eventuelle andre hensyn.

Barnets rett til å bli hørt - barnekonvensjonen artikkel 12

Rettslig status

Artikkel 12 i barnekonvensjonens gir barn rett til å bli hørt i saker som betyr noe for dem. Artikkel 12 er både et generelt prinsipp i barnekonvensjonen, og en selvstendig rettighet for barn.

At artikkel 12 er et generelt prinsipp, betyr at barns rett til å bli hørt skal gjelde på alle områder i et barns liv. Dette betyr for eksempel at barn skal høres i rettssaker og forvaltningssaker. Barns rett til å bli hørt er spesielt viktig når man skal vurdere hva som er «barnets beste» etter artikkel 3 i barnekonvensjonen.

Siden barnekonvensjonen er tatt inn i menneskerettsloven, gjelder artikkel 12 som norsk lov. Hvis norsk lov gir barn dårligere rettigheter enn konvensjonen, har konvensjonen forrang. Retten til å bli hørt er også tatt inn i Grunnlovens § 104. Den er også tatt inn i en rekke lover. Spesielt viktig er forvaltningslovens § 17, som pålegger offentlige myndigheter å sørge for at mindreårige parter har fått mulighet til å gi uttrykk for sitt syn. Vi kan derfor konkludere med at artikkel 12 har sterk rettslig status.

Hvem gjelder retten til å bli hørt for?

Retten til å bli hørt gjelder både for enkeltbarn og for barn som gruppe. Retten til å bli hørt gjelder når barn er i stand til å danne seg egne synspunkter om saken. I komplekse og vanskelige saker skal barnet høres om det barnet er i stand til å ha tanker om. Det er viktig å huske at de voksne ikke alltid kan vite på forhånd hva barnet er i stand til å mene noe om. Det er ingen nedre aldersgrense for når barnet skal høres, og retten må vurderes ut fra det enkelte barns forutsetninger.

Retten til å bli hørt er spesielt viktig for barn i sårbare situasjoner. Det blir forventet at det offentlige legger til rette for at barn som trenger det får hjelp til å kunne uttrykke sitt syn, for eksempel barn med funksjonsnedsettelse eller barn med et annet språk. Barns rett til å bli hørt som gruppe handler om demokratisk deltakelse. Viktige områder er skolen, muligheten til å påvirke i lokalsamfunn og på nasjonalt nivå ved utforming av lovgivning og politikk.

Hvor langt går retten til å bli hørt?

Retten til å bli hørt gir barn mulighet til å ha innflytelse på beslutninger som angår dem. Den gir også en viss grad av medbestemmelse. Men den gir ikke barnet rett til å bestemme selv. Barnet har heller ingen plikt til å uttale seg.

Retten gjelder alle forhold som «vedrører» barnet, altså som har en eller annen virkning for det. Det gjelder altså ikke bare i saker der barn åpenbart blir berørt, men også alle andre typer saker som angår barnet. Det er kun unntaksvis, der man vurderer at høring ikke er til barnets beste, at man kan unnlate å høre barnet.

Gjennomføring av retten til å bli hørt

For å gjennomføre denne retten i praksis, plikter staten å lære opp alle yrkesgrupper som arbeider med barn, lage gode ordninger for å høre barn i praksis og evaluere disse jevnlig. Å inkludere barn skal ikke bare gjøres en gang. Det skal være en prosess der barn blir tatt med på alle relevante områder i deres liv.

Retten til å bli hørt innebærer også en rett for barn til å få vite hvordan synspunktene deres har blitt tolket og brukt, og hvordan deres deltakelse har påvirket utfallet.

Krav til prosessen med å høre barnet

Hele prosessen med å høre barnet må være barnesensitiv. Det betyr at barnet må forstå hva det er med på, at de som hører barnet må bruke et språk barnet forstår, og at barnet må få uttale seg om ting som er relevante for seg selv. Det betyr også at selve høringen må gjennomføres på en skånsom måte, slik at den ikke får negative konsekvenser for barnet. Barnet må kunne føle seg trygg og respektert under samtalen.

Høring kan skje med barnet direkte, ved en representant eller gjennom et egnet organ. FNs barnekomité anbefaler at barn som hovedregel blir hørt direkte av det organ som skal ta avgjørelsen. Dersom barnet skal høres gjennom en representant, må denne være egnet til å videreformidle barnets syn. Om foreldre skal være representanter for sine barn, må man alltid vurdere om de vil være i stand til å formidle barnets syn på en måte som samsvarer med det barnet ønsker.

Barnet har rett til å uttrykke seg fritt. Det innebærer at man må vurdere hvem som skal være til stede under samtalen, og spesielt om foreldre vil være en støtte eller skape uro. Norsk lov sier ikke noe om når barnet skal høres i en prosess. At det å høre barn skal skje som en prosess, betyr at man kan være nødt til å hente inn barnets synspunkt flere ganger i løpet av en saksgang.

Barnets rett til å bli hørt forutsetter at barnet får informasjon om de delene av saken som barnet kan relatere seg til og mene noe om. Barnet må få informasjon på en forståelig måte, og også få vite at det ikke har noen plikt til å uttale seg. Det er viktig at barnet får informasjon om hvordan selve høringen vil foregå. Det skal også komme fram av saksdokumentene hvordan barnets rett til å bli hørt er ivaretatt, slik at det er mulig å se om og hvordan dette er gjort.

Barnets rett til å bli hørt og barnets rett til å bestemme

Det er lett å forveksle barns rett til å bli hørt med barns rett til å få bestemme. Barn skal ha gradvis større medbestemmelse og selvbestemmelse. Etter barnekonvensjonen artikkel 12 skal barnets synspunkt *tillegges behørig vekt* i samsvar med barnets alder og modenhet. Det betyr at vekten av det barnet mener er avhengig av flere faktorer. Alder spiller inn, men man må også vurdere individuelt hvor modent barnet er. Vekten av barnets meninger er også avhengig av hvor sterke og konsistente meninger det har, hvor godt barnet grunngir synspunktene sine, og om barnet har et reflektert og realistisk bilde av situasjonen. Vekten av barnets mening kan bli redusert av andre hensyn i den konkrete saken.

Hvordan kan man klage på at disse rettighetene er blitt brutt?

Dersom du mener at retten til å bli hørt, eller at barnets beste ikke er vurdert, er det flere måter å gå fram på for å klage på dette. Hvordan du går fram, avhenger blant annet av hva slags type avgjørelse det er. Her beskriver vi tre alternativer:

1. Å klage på vedtaket i forvaltningsaker

Når et forvaltningsorgan har fattet vedtak i en sak, er det mulig til å klage på at retten til å bli hørt og vurderingen av barnets beste, ikke er ivaretatt i saken. Det at barnets beste ikke er vurdert, kan ha

betydning for vedtaket, både fordi det er en saksbehandlingsfeil og fordi det kan påvirke innholdet i vedtaket. Dersom barn ikke er hørt, kan det være en saksbehandlingsfeil.

Klagen på vedtaket skal gå til det organ som har fattet vedtaket. I klagebehandlingen skal den som behandler klagen alltid vurdere synspunktene som klageren kommer med. Det er derfor viktig å skrive det i klagen om du mener krav i barnekonvensjonen ikke er oppfylt. Hovedregelen er at barn under 18 år ikke kan klage selv, men at det er foreldre som må gjøre det for dem. Det finnes unntak, spesielt innenfor skolefeltet. Der har barn klagerett fra de fyller 15 år.

2. Å be om lovlighetskontroll av kommunale vedtakⁱⁱⁱ

Dersom kommunen har avgjort noe som berører barn, og du mener at de ikke har vurdert barnets beste, eller at barn ikke har blitt hørt, kan dette også vurderes i en lovlighetskontroll. Eksempler på kommunale avgjørelser kan være lokale forskrifter, beslutninger i kommunestyret eller vedtak gjort av politiske eller administrative organ.

Lovlighetskontroller er regulert i kommuneloven § 59. I en lovlighetskontroll skal det kontrolleres om avgjørelsen er lovlig sett opp mot ulike bestemmelser, også barnekonvensjonen. Det at barnets beste ikke er vurdert, kan både bety noe for vurderingen av om vedtaket innholdsmessig er lovlig, og det kan være en saksbehandlingsfeil. Det at barn ikke er hørt, kan være en saksbehandlingsfeil som gjør at vedtaket ikke har blitt til på en lovlig måte. Dersom barnets beste ikke er vurdert, eller barnets rett til å bli hørt ikke er ivaretatt, kan det føre til at fylkesmannen opphever vedtaket, fordi det er ugyldig.

Å sette i gang en lovlighetskontroll kan enten skje ved at medlemmer av kommunestyret bringer saken inn for fylkesmannen, eller ved at fylkesmannen av eget initiativ tar en avgjørelse opp til kontroll. Dette betyr at for å få gjennomført en lovlighetskontroll, må du henvende deg til politikerne i kommunen, eller til fylkesmannen. Fylkesmannen kan ikke gjøre en lovlighetskontroll på alle typer avgjørelser.

3. Å be kommunens kontrollorgan gjøre en forvaltningsrevisjon^{iv}

Kontrollutvalget er organet kommunestyret har for å kontrollere alle sider ved kommunens virksomhet. Kontrollutvalgets mål er derfor å sjekke at kommunen følger regelverket. Kontrollutvalget skal også se til at kommunen har en forsvarlig revisjonsordning og at kommunestyrets vedtak følges opp.

Kontrollutvalget er ikke et klageorgan, og har derfor ikke anledning til å behandle klager på enkeltsaker. Kontrollutvalget kan likevel på eget initiativ, eller på bakgrunn av konkrete saker, vurdere om forvaltningen følger kommunens egne retningslinjer og sentrale lover/.

De kan også bestemme seg for å gjøre egne undersøkelser. Dette kalles forvaltningsrevisjon, og gir kontrollutvalget muligheten til å gå i dybden i ulike saksforhold innenfor ethvert virksomhetsområde i kommunen, for å se om det finnes mangler. De kan for eksempel se nærmere på hvordan kommunen ivaretar barns rett til å bli hørt, og hvordan de vurderer barnets beste i sine beslutninger. Dersom du ønsker å få gjennomført en forvaltningsrevisjon, kan du henvende seg til kontrollutvalget i din kommune.

ⁱ Denne fremstillingen er basert på Trude Hauglis kapittel og Kirsten Sandbergs kapittel i boka Barnekonvensjonen-barns rettigheter i Norge, 3. utgave. Universitetsforlaget 2016 og FNs barnekomité sin generelle kommentar nr 12.

ⁱⁱ FNs barnekomité, Generell kommentar nummer 14

ⁱⁱⁱ Kommuneloven § 59 og Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2013) *Lovlighetskontroll etter kommuneloven § 59. Veileder.*

^{iv} Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2015: Kontrollutvalgsboken- Om kontrollutvalgets rolle og oppgaver, 2. utgave

FAU ved Brevik oppvekstsenter, 23.01.2018 • FAU ved Brevik oppvekstsenter har ikke tatt standpunkt for eller mot deponi, men er bekymret over forslaget til planprogram. Barn og unge • Barn og unges oppvekstvilkår må konsekvensutredes. Barn og unge må høres. Barn har rett til å delta og bli hørt. Barns skolevei, skole, boliger, idrettsanlegg og friluftsområder ligger oppå/i umiddelbar nærhet til deponiet, og må derfor tas med i konsekvensutredningen, undersøkes og drøftes nøye. Viser til EUs avfallsdirektiv. Nærhet til Brevik skole utelukker lokaliseringen. • Breviks befolkning og sosial infrastruktur må inn i konsekvensutredningen. Påvirkning på hverdagen og framtida til barna må undersøkes og drøftes nøye. Dersom både fraflytting og manglende innflytting er en konsekvens av deponi, hvilken påvirkning har det for skole- og fritidstilbud? Psykososialt miljø og fraflytting må konsekvensutredes av eksperter på dette. Metode for utredning av temaet må beskrives i planprogrammet. • Vedlegger Barneombudets anbefaling vedr. spørsmål om konsekvensutredning av barns oppvekstvilkår. Uttalelsen påpeker barns rettigheter til å delta og bli hørt før man tar avgjørelser som angår barn. Opprettelse av et avfallsdeponi bør helt utvilsomt utredes med tanke på konsekven KU Brevik 2017 Sammenstilling og kommentarer til innkomne høringsuttalelser multiconsult.no 20170010-00-PLAN-PBL-000 13. juni 2018 / Revisjon 00 Side 89 av 263 Avfallets sammensetning og egenskaper. • Vil vite hva som deponeres og detaljer om prosessen. Hva inneholder gipsen? Vil ha forsikring om at radioaktive stoffer ikke skal deponeres i Brevik. Ønsker å vite hva som skjer med tungmetallene som deponeres. • Alvorlige hendelser/eksplosjonsfare skal utelukkes. En eksplosjon kan være katastrofal for barna og området. Før deponi anlegges, må NOAH garantere at gass ikke vil utvikles. 3. parts kontroll • Vil ha innsyn og uavhengig vurdering av kunnskapsgrunnlaget. Resirkulering • Ønsker at NOAH øker andel resirkulering og gjenvinning for å redusere avfallsmengden og miljøbelastningen. Alternative og miljøvennlige metoder for avfallshåndtering bør inn i konsekvensutredningen. Det som ikke kan resirkuleres i dag bør deponeres på en slik måte at det kan gjøres tilgjengelig når vi har teknologi som kan resirkulere det. Gruvens egnethet som deponi • Barnas framtid skal være sikker. Deponering i gamle gruver i kalkfjell medfører utrygghet. NOAHs vurdering av gruvene er omdiskutert av geologer. Gruvene dekker et stort areal, og det er usikkerhet knyttet til hvor mulige lekkasjer kan oppstå. Vil lekkasjer være mulige å fange opp? Folkehelse • Hvilke konsekvenser vil langtidseffekter av forurenset grunnvann/fjord kunne få for Brevik og omegn på kort og lang sikt? Hvordan vil evt. negative effekter på miljø og folk kunne rettes opp? Deponiet – drift - ulykke • Worst case-scenarios må konsekvensutredes og tiltaksplaner utarbeides. • Brevik må inn som del av planområdet. Hele landarealet over gruvene, dvs. Breviks bebyggelse og friluftsområder, inkl. badeplasser og badevann, må regnes som en del av planområdet.

Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge. Barn og unge I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet. KU Brevik 2017 Sammenstilling og kommentarer til innkomne høringsuttalelser multiconsult.no 20170010-00-PLAN-PBL-000 13. juni 2018 / Revisjon 00 Side 90 av 263 Friluftsliv Når det gjelder at temaet friluftsliv bør inngå i konsekvensutredningen, tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7 i planprogrammet. Natur, vann Når det gjelder påvirkning av vannkvaliteten, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat. Avfallets sammensetning og egenskaper Når det gjelder avfallets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat. 3. parts kontroll Når det gjelder innsyn og uavhengig vurdering av kunnskapsgrunnlaget, vises det til kapittel 1.20 i foreliggende notat. Gjenvinning Når det gjelder at ønsket om at NOAH øker andel resirkulering og gjenvinning, alternative og miljøvennlige metoder og at avfallet kan gjøres tilgjengelig i fremtiden, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat. Gruvens egnethet som deponi Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, og problemstillinger om utlekking, vises det til kapittel 1.7 og 1.10 i foreliggende notat. Folkehelse Når det gjelder langtidseffekter av forurenset grunnvann/fjord og eventuell oppretting, vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat. Deponiet – drift – ulykke Vedrørende at worst case-scenarios må konsekvensutredes og tiltaksplaner utarbeides, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat. Innsyn i kunnskapsgrunnlaget. Når konsekvensutredningen foreligger, vil den bli offentliggjort. Influensområdet vil bli omtalt i temautredningene dere det er aktuelt. Planområdet foreslås ikke utvidet. Konsekvens for planprogrammet Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet. KU

Brevik 2017 Sammenstilling og kommentarer til innkomne høringsuttalelser multiconsult.no
20170010-00-PLAN-PBL-000 13. juni 2018 / Revisjon 00 Side 91 av 263 Enkelte av temaene
som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i
planprogrammet.